नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४

प्रमाणीकरण र प्रकाशन मिति
२०६४/५/३१

संशोधन गर्ने ऐन
केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन मिति
२०७२।११।१३

व्यवस्थापिका-संसदले बनाएको २०६४ सालको ऐन नं. २१

नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्बन्धी कानूनमा संशोधन र एकीकरण गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन्

प्रस्तावनाः नेपाल एउटा बहुजातीय, बहुभाषिक र बहुसाँस्कृतिक मुलुक भएकोले नेपालका सबै भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिलाई संरक्षण र सम्बर्द्धन र विकास गर्नु पर्ने कुरालाई हृदयङ्गम गर्दै भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रको अनुसन्धान एवं मौलिक सृजनाका माध्यमद्वारा समाजोपयोगी कृतिहरू तयार गर्न, गराउन र यस क्षेत्रका बिद्वान तथा प्रतिभाहरूको सम्मान र कदर गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्बन्धी प्रचलित कानुनी व्यवस्थामा समयानुकूल संशोधन तथा एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले, व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४ रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : बिषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा-

(क) ‘‘प्रज्ञा प्रतिष्ठान’’ भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्झनुपर्छ ।

(ख) ‘‘सभा’’ भन्नाले दफा ७ बमोजिमको प्राज्ञसभा सम्झनु पर्छ ।

(ग) ‘‘परिषद’’ भन्नाले दफा ११ बमोजिमको प्राज्ञपरिषद सम्झनु पर्छ ।

(घ) ‘‘कुलपति’’ भन्नाले प्रज्ञा प्रतिष्ठानको कुलपति सम्झनु पर्छ ।

(ङ) ‘‘उपकुलपति’’ भन्नाले प्रज्ञा प्रतिष्ठानको उपकुलपति सम्झनु पर्छ ।

(च) ‘‘सचिव’’ भन्नाले प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सचिव सम्झनु पर्छ ।

(छ) ‘‘पदाधिकारी’’ भन्नाले कुलपति, उपकुलपति, सचिव र परिषदका मनोनीत सदस्य सम्झनु पर्छ ।

(ज) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापना तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

३. **प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापनाः**(१) नेपालका सबै भाषा, साहित्य, संस्कृति तथा दर्शनको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्ने कामसमेतको लागि नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान नामको एक प्रज्ञा प्रतिष्ठान स्थापना गरिएको छ ।

(२) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको केन्द्रीय कार्यालय काठमाण्डौं उपत्यकामा रहनेछ र आवश्यकता अनुसार नेपालको बिभिन्न स्थानहरूमा शाखा खोल्न सक्नेछ ।

४. **प्रज्ञा प्रतिष्ठान स्वाशासित संस्था हुनेः** (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठान अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित संस्था हुनेछ ।

(२) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सबै काम कारवाहीको निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) प्रज्ञा प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पति प्राप्त गर्न, उपयोग गर्न र बेच बिखन गर्न वा अन्य कुनै किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) प्रज्ञा प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न र प्रज्ञा प्रतिष्ठान उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

(५) प्रज्ञा प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह करार गर्न र करार बमोजिको अधिकार प्रयोग गर्न तथा दायित्व निर्वाह गर्न सक्नेछ ।

५. **प्रज्ञा प्रतिष्ठानको काम, कर्तव्य र अधिकारः** यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त प्रज्ञा प्रतिष्ठानको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

(ख) नेपालका सबै भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्र सम्बन्धी विभिन्न बिषयमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी उपयोगी ग्रन्थ एवं कृति तयार गर्ने, गराउने ।

(ग) नेपालका सबै भाषा, साहित्य, संस्कति दर्शन तथा सामाजिकशास्त्र सम्बन्धी बिभिन्न बिषयमा अनुसन्धानात्मक तथा मौलिक कृतिहरूको सृजना एवं प्रकाशन गर्ने, गराउने ।

(घ) आवश्यकता अनुसार विदेशी भाषाबाट नेपालका सबै भाषा र नेपालका भाषाबाट विदेशी भाषामा उच्च स्तरीय कृतिहरूको अनुवाद एवं प्रकाशन गर्ने, गराउने ।

(ङ) भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रहरूका सम्बन्धमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गोष्ठि, सम्मेलन, प्रदर्शनी आदि गर्ने, गराउने ।

(च) भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रका बिभिन्न बिषयमा हुने अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन, प्रवचन, गोष्ठी, बिचारविमर्श, प्रदर्शनी आदिमा सहभागी गर्ने, गराउने ।

(छ) भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रका बिभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सम्बन्ध राख्ने ।

(ज) भाषा, साहित्य,संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रका बिभिन्न बिषयमा उल्लेखनीय योगदान दिने स्वेदशी तथा विदेशी व्यक्तिलाई कदर, सम्मान तथा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,

(झ) भाषा, साहित्य,संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रको विकासको निमित्त सम्बन्धित बिषयका बिद्वान् साहित्यकार एवं सामाजिकशास्त्रीको प्रतिभा विकसित हुने वातावरणको लागि सहयोग, सद्भावना र समन्वय अभिवृद्धि गर्ने,

(ञ) नेपालका बिभिन्न जाति तथा समुदायका साहित्य, लिपि, संस्कृति तथा लोकोक्तिको सम्बर्द्धन र संरक्षण गर्ने ।

(ट) नेपाली लोक साहित्यको अध्ययन, अनुसन्धान, सम्बर्द्धन र संरक्षण गर्ने ।

(ठ) नेपालका सबै भाषा, बिभिन्न विदेशी भाषा र नेपालमा बोलिने भाषामा बिश्वकोष तथा शब्दकोष तयार गरी प्रकाशन गर्ने तथा नेपालका सबै भाषालाई संबृद्ध र बैभवशाली बनाउन बिभिन्न शब्द तथा शब्दावलीको सृजना गरी प्रचलनमा ल्याउने ।

(ड) भाषा,साहित्य संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रका बिषयमा योगदान दिने स्थानीय लेखक, साहित्यकार, सामाजिकशास्त्री, संस्कृतिविद तथा सम्बन्धित अन्य संस्थाहरूको विकासमा सहयोग पुऱ्याउने ।

(ढ) नेपालका सबै भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रको बिषयमा अध्ययन तथा अनुसन्धानको लागि बिद्वत्वृत्तिको व्यवस्था गर्ने,

(ण) नेपालका सबै भाषा तथा साहित्यलाई बिश्व साहित्य समक्ष पहिचान गराउने,

(त) नेपालका बिभिन्न जात जातिका लोपोन्मुख भाषा र संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न प्राथमिकता दिने ।

(थ) यो ऐनको उद्देश्य पूरा गर्न अन्य आवश्यक कार्य गर्ने गराउने ।

परिच्छेद-३
प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सङ्गठन

६. **प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सङ्गठन** : प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सङ्गठन देहाय बमोजिम हुनेछ र यिनीहरूको सामुहिक रुप नै प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्वरुप हुनेछ ।

(क) सभा

(ख) परिषद र

(ग) सेवा आयोग ।

७. **सभा:** (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सर्वोच्च निकायको रुपमा एक प्राज्ञसभा रहनेछ ।

(२) सभाको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) कुलपति -अध्यक्ष

(ख) उपकुलपति -उपाध्यक्ष

(ग) सचिव, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय -सदस्य

(घ) नेपालका सवै भाषा, साहित्य, संस्कृति तथा सामाजिकशास्त्रसंग सम्वन्धित बिशिष्ट व्यक्तिहरू मध्येबाट समावेशीतालाई ध्यानमा राखी महिलाहरू समेतको उपयुक्त प्रतिनिधित्व हुने गरी प्रधानमन्त्रीले मनोनीत गरेको पैतिसजना -सदस्य

(ङ) सचिव -सदस्य सचिव

(३) उपदफा (२) बमोजिम मनोनीत सदस्यहरूको पदावधि चार बर्षको हुनेछ ।

(४) कुनै कारणले सभाका मनोनीत सदस्यको पद रिक्त हुन गएमा बाँकी अवधिको लागि त्यस्तो सदस्य जुन बिधा वा क्षेत्रबाट मनोनयन भएको हो सोही बिधा वा क्षेत्रबाट अर्को व्यक्तिलाई मनोनयन गरिनेछ ।

(५) सभाका सदस्यहरूको सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. **सिफारिस समिति** : (१) पदाधिकारी तथा सभामा मनोनयन हुने सदस्यको नियुक्ति वा मनोनयनको लागि प्रधानमन्त्री समक्ष नाम सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको एक सिफारिस समिति रहनेछ :-

(क) संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उडड्यन मन्त्री -अध्यक्ष

(ख) भाषा, साहित्य, संस्कृति तथा दर्शनको क्षेत्रमा ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरूमध्येबाट प्रधानमन्त्रीले तोकेको दुईजना -सदस्य

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले सभाको सदस्यमा मनोनयनको लागि नाम सिफारिस गर्दा भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्र सम्वन्धी विधामा अध्ययन तथा अनुसन्धान गरेका वा सो बिधामा ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरू मध्येबाट सम्भव भएसम्म भाषा,

साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्र सम्वन्धी सवै विधावाट प्रतिनिधित्व हुने र सबै जाति, लिङ्ग, भाषाभाषी समेतलाई समेटने गरी नाम सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले पदाधिकारीको नियुक्तिको लागि नाम सिफारिस गर्दा सभाका मनोनीत सदस्यहरूमध्ये बाट गर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले सिफारिस गर्ने सम्बन्धमा अवलम्बन गर्ने कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

९. **सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार** : सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको नीति निर्धारण गर्ने,

(ख) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको बार्षिक योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने,

(ग) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको बार्षिक बजेट पारित गर्ने,

(घ) विद्वत्वृत्ति, सम्मान तथा पुरस्कार अनुमोदन गर्ने,

(ङ) परिषदलाइ आबश्यक निर्देशन दिने र मार्गदर्शन गर्ने,

(च) परिषदको कामको अनुगमन तथा मुल्याँङ्कन गर्ने,

(छ) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको नियम स्वीकृत गर्ने,

(ज) तोकिए बमोजिमका काम गर्ने ।

१०. **सभाको बैठक** (१) सभाको बैठक बर्षको कम्तीमा दुइपटक बस्नेछ ।

(२) सभाको बैठक सभाको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(३) सभाको बैठक हुनुभन्दा कम्तीमा पन्ध्र दिन अगावै बैठकमा छलफल हुने बिषयको कार्यसूची सहितको सुचना सभाको सदस्य-सचिबले सबै सदस्यहरूलाइ दिनुपर्नेछ ।

(४) सभामा तत्काल कायम रहेका सदस्य संख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थीत भएमा सभाको बैठकको लागि गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(५) सभाको बैठकको अध्यक्षता सभाको अध्यक्षले र निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले गर्नेछ ।

(६) सभाको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकमा अध्यक्षता गर्ने ब्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(७) सभाको बैठकको निर्णय सभाको सदस्य-सचिबले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

(८) सभाले प्रज्ञाप्रतिष्ठानको मानार्थ प्राज्ञ तथा आजिबन सदस्यलाई सभाको बैठकमा पर्यबेक्षकको रुपमा भागलिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(९) सभाको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यबिधि सभा आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. **परिषदको गठन** : (१) प्रज्ञाप्रष्ठिानको कार्यकारी निकायको रुपमा काम गर्न एक प्राज्ञ परिषद रहनेछ ।

(२) परिषदको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) कुलपति - अध्यक्ष

(ख) उपकुलपति -उपाध्यक्ष

(ग) सभाका मनोनित सदस्यहरू मध्येबाट कम्तीमा तीनजना महिला सहित सम्भब भएसम्म बिभिन्न जात, जाति, भाषा, भाषीको प्रतिनिधित्व हुने गरी प्रधानमन्त्रीबाट मनोनित आठजना -सदस्य

(घ) सचिब -सदस्य-सचिब

(३) कुनै कारणले उपदफा(२) को खण्ड(ग) बमोजिमका सदस्यको पद रिक्त हुन गएमा बाँकी अबधीको लागी त्यस्तो सदस्य जुन बिधा वा क्षेत्रबाट मनोनयन भएको हो सोही विधा वा क्षेत्रबाट अर्को ब्याक्तिलाई मनोनयन गरिनेछ ।

१२. **परिषदको काम ,कर्तब्य र अधिकार** : परिषदको काम, कर्तब्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) सभाले गरेको निर्णय कार्यन्बयन गर्ने,

(ख) सभाले दिएको निर्देशन पालना गर्ने,

(ग) लेखापरीक्षणको प्रतिबेदन सभासमक्ष पेस गर्ने,

(घ) सचिबले पेस गरेको बार्षिक कार्यक्रम, बजेट, प्रगति प्रतिबेदन तथा अन्य प्रतिबेदन सम्बन्धमा छलफल तथा आबश्यकतानुसार संशोधन गरी अनुमोदनका लागि सभा समक्ष पेश गर्ने,

(ङ) प्रज्ञाप्रतिष्ठानको चलअचल सम्पत्तिको ब्यबस्थापन, सञ्चालन, संरक्षण र रेखदेख गर्ने, गराउने,

(च) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको कोषको ब्यबस्था र सञ्चालन गर्ने,

(छ) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको लागि प्राप्त आर्थिक तथा अन्य सहयोग ग्रहण गर्ने,

(ज) विद्वतवृत्ति, सम्मान, कदर तथा पुरस्कार अनुमोदनको लागि सभामा पेस गर्ने,

(झ) परिषदको काम कारबाहीको सम्बन्धमा आबस्यकतानुसार समिति, उपसमिति वा कार्यटोली गठन गर्ने र त्यस्तो समिति, उपसमिति वा कार्य टोलीको काम, कर्तब्य तथा अधिकार तोक्ने,

(ञ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

१३. **परिषदको बैठक** : (१)परिषदको बैठक दुई महिनामा कम्तीमा एकपटक बस्नेछ ।

(२) परिषदको बैठक परिषदको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(३) परिषदको बैठक हुनुभन्दा कम्तीमा चौविस घण्टा अगावै बैठकमा छलफल हुने बिषयको कार्यसुची सहितको सूचना सदस्य-सचिवले सबै सदस्यहरूलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) परिषदमा तत्काल कायम रहेका सदस्य संख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा परिषदको बैठकको लागी गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(५) परिषदको बैठकको अध्यक्षता परिषदको अध्यक्षले र निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले गर्नेछ ।

(६) परिषदको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(७) परिषद बैठकको निर्णय परिषदको सदस्य-सचिबले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

(८) परिषदको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यबिधि परिषद आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४
प्रमुख संरक्षक, संरक्षक र प्रज्ञा प्रतिष्ठानका पदाधिकारी तथा कर्मचारी

१४. **प्रमुख संरक्षक** : प्रधानमन्त्री प्रज्ञा प्रतिष्ठानको प्रमुख संरक्षक हुनेछ ।

१५. **संरक्षक** : संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उडडयन मन्त्री प्रज्ञा प्रतिष्ठानको संरक्षक हुनेछ ।

१६. **कुलपति** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा एक कुलपति रहनेछ ।

(२) कुलपति प्रज्ञा प्रतिष्ठानको प्रमुख पदाधिकारी हुनेछ ।

१७. **कुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार** : यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त कुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सभाले दिएको निर्देशन र परिषदले गरेको निर्णयको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

(ख) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको बार्षिक कार्यक्रम, बजेट, प्रतिवेदन तथा अन्य प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने ।

(ग) प्रज्ञा प्रतष्ठिानको काम, कारबाही तथा कर्मचारी प्रशासनको सामान्य नियन्त्रण गर्ने,

(घ) परिषदको स्वीकृति लिई प्रज्ञा प्रतिष्ठानको तर्फबाट करार गर्ने,

(ङ) स्वेदशी तथा विदेशी संघ संस्थासँग प्रज्ञा प्रतिष्ठानको कामसंग सम्बन्धित बिषयमा आवश्यक सम्पर्क गर्ने,

(च) तोकिए बमोजिमका काम गर्ने ।

१८. **उपकुलपति** : प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा एक उपकुलपति रहनेछ ।

१९. **उपकुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार** : उपकुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सभाले दिएको निर्देशन र परिषदले गरेको नियर्णको कार्यान्वयनमा कुलपति लाई सहयोग गर्ने ,

(ख) कुलपतिको अनुपस्थितीमा निजले गर्ने सबै काम गर्ने,

(ग) कुलपतिको निर्देशनमा अन्य काम गर्ने ।

२०. **सचिव** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा एक सचिव रहनेछ ।

(२) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमेजिम हुनेछ ।

२१. **पदाधिकारी सम्बन्धी व्यवस्था**: (१) प्रधानमन्त्रीले यस ऐनको अधीनमा रही पदाधिकारीको नियुक्ति गर्नेछ ।

(२) पदाधिकारीको पदावधि चार बर्षको हुनेछ ।

(३) पदाधिकारीले प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा पूरा समय काम गर्नेछ ।

(४) पदाधिकारीको पारिश्रमिक, सेवाका शर्त र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. **पद रिक्त हुने अवस्था**: देहायका अवस्थामा पदाधिकारी र सभाका सदस्यको पद रिक्त भएको मानिनेछ ।

(क) निजको पदावधि समाप्त भएमा,

(ख) निजले राजिनामा दिएमा,

(ग) निजको मानसिक सन्तुलन ठीक नभएमा,

(घ) निजले नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,

(ङ) निज दफा २३ बमोजिम पदबाट हटेमा, वा

(च) निजको मुत्यु भएमा ।

२३. **पदबाट हटाउन सक्ने** : (१) पदाधिकारी वा सभाका सदस्यले यस ऐनको उद्देश्य बमोजिम काम नगरेको वा आफ्नो पद अनूकुलको आचरण नगरेको वा इमान्दारीपूर्वक कार्य नगरेको वा निजमा कार्यक्षमताको अभाव भएको कारण देखाई सभामा तत्काल कायम रहेका कम्तीमा एक चौथाई सदस्यले प्रधानमन्त्री समक्ष लिखित निवेदन दिएमा प्रधामन्त्रीबाट सभाका सदस्यहरू मध्येबाट एक छानविन समिति गठन हुनेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिमको छानविन समितिले सो सम्बन्धमा छानविन गरी आफ्नो प्रतिवेदन प्रधानमन्त्री समक्ष पेश गर्नेछ र प्रधानमन्त्रीले त्यस्तो प्रतिवेदन छलफलका लागि सभा समक्ष राख्ने व्यवस्था गर्नेछ ।

(३) उपदफा(२) बमोजिम पेश भएको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सभामा छलफल हुँदा सभाका बहुमत सदस्यले पदाधिकारी वा सभाका सदस्यले यस ऐनको उद्देश्य बमोजिम काम नगरेको वा आफ्नो पद अनुकुलको आचरण नगरेको वा इमान्दारीपूर्वक काम नगरेको वा निजमा कार्यक्षमताको अभाव भएको भनी निर्णय गरेमा प्रधानमन्त्रीले त्यस्तो पदाधिकारी वा सभाका सदस्यलाई निजको पदबाट हटाउनेछ ।

(४) उपदफा(३) बमोजिम पदाधिकारी वा सभाका सदस्यलाई पदबाट हटाउनुअघि सफाईको मौका दिनु पर्नेछ ।

२४. **कर्मचारी** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा आवश्यक संख्यामा कर्मचारीहरू रहनेछन् ।

(२) उपदफा(१) बमोजिमका कर्मचारीको नियुक्ति, पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाका शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछन् ।

२५. **सेवा आयोग** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानका कर्मचारीको स्थायी नियुक्ति र बढुवाको लागि सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको एक प्रज्ञा प्रतिष्ठान सेवा आयोग रहनेछ ।

(क) लोकसेवा आयोगले तोकेको सो आयोगका सदस्य -अध्यक्ष

(ख) सभाले तोकेको सभाका एकजना सदस्य -सदस्य

(ग) सचिव -सदस्य सचिव

(२) सेवा आयोगको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) सेवा आयोगको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो आयोग आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(४) सेवा आयोगको अध्यक्ष तथा सदस्यले बैठकमा भाग लिए बापत तोकिए बमोजिम बैठक भत्ता पाउनेछन् ।

परिच्छेद-५
कोष तथा लेखापरिक्षण

२६. **प्रज्ञा प्रतिष्ठानको कोष** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन्:

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) विदेशी सरकार, संघ, संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,

(ग) स्वेदेशी संघ, संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,

(घ) प्रज्ञा प्रतिष्ठानले कुनै सेवा उपलब्ध गराए बापत प्राप्त रकम, र

(ङ) अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा(२) को खण्ड (ख) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नुअघि प्रज्ञा प्रतिष्ठानले नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) कोषको रकम प्रज्ञा प्रतिष्ठानले तोकेको बैकंमा खाता खोली जम्मा गरिनेछ ।

(५) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको कोष र खाताको संचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(६) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सबै खर्च उपदफा(१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिनेछ ।

२७. **लेखा र लेखापरीक्षण** : (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको आय व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाए बमोजिम राखिनेछ ।

(२) प्रज्ञा प्रतिष्ठानको लेखाको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षक बाट हुनेछ ।

परिच्छेद ६
बिबिध

२८. **मानार्थ प्राज्ञ तथा आजीवन सदस्यता:** (१) भाषा, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशस्त्रको विकासमा बिशिष्ट योगदान पुऱ्याई राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपालको गौरव बढाउने स्वेदेशी वा विदेशी व्यक्तिलाई सभाले परिषदको सिफारिसमा प्रज्ञा प्रतिष्ठानको मानार्थ प्राज्ञ सदस्यता प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिकशास्त्रको बिधामा बिशिष्ट योगदान पुऱ्याउने नेपाली नागरिकलाई सभाले प्रज्ञा प्रतिष्ठानको आजीवन सदस्यता प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा(१) र (२) बमोजिम मानार्थ प्राज्ञ सदस्यता तथा आजीवन सदस्यता प्रदान गर्ने आधार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) प्रज्ञा प्रतिष्ठानले आजीवन सदस्यलाई तोकिए बमोजिमको सुविधा प्रदान गर्न सक्नेछ । तर नेपाल सरकारबाट कुनै पारिश्रमिक वा सुविधा पाईरहेको आजीवन सदस्यले त्यस्तो सुविधा पाउने छैन ।

(५) सभाले मानार्थ प्राज्ञ सदस्य र आजिवन सदस्यलाई तोकिएको अवस्थामा सदस्यताबाट हटाउन सक्नेछ ।

२९. **कदर, सम्मान तथा पुरस्कार प्रदान गर्न सक्ने** : भाषा, साहित्य, संस्कृति, दर्शन तथा सामाजिक शास्त्रको बिधामा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने व्यक्तिलाई सभाले कदर, सम्मान तथा पुरस्कार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

३०. **प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने** : प्रज्ञा प्रतिष्ठानले प्रत्येक बर्ष आफुले गरेको काम कारबाहीको बार्षिक प्रतिवेदन नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

३१. **शपथ** : आफनो कार्यभार सम्हाल्नु अघि कुलपतिले प्रधानमन्त्री समक्ष र उपकुपति, सचिव र सभाका सदस्यले कुलपति समक्ष अनूसुची बमोजिमको ढाँचामा शपथ लिनु पर्नेछ ।

३२. **अधिकार प्रत्यायोजन** : (१) सभाले यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेका नियम बमोजिम आफुलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार परिषदलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) परिषदले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार कुलपति, उपकुलपति वा सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(३) कुलपतिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार उपकुलपति वा सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(४) उपकुलपतिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफुलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३३. **प्रतिक चिन्ह** : प्रज्ञा प्रतिष्ठानको प्रतिक चिन्ह तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३४. **सम्पर्क मन्त्रालय** : प्रज्ञा प्रतिष्ठानले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क राख्दा संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उडड्यन मन्त्रालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।

३५. **नियम बनाउने अधिकार** : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न प्रज्ञा प्रतिष्ठानले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

तर नेपाल सरकारलाई आर्थिक व्ययभार पर्ने बिषयमा नियम बनाउँदा नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृत लिनु पर्नेछ ।

३६. **खारेजी र बचाउ** : (१) नेपाल राजकिय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०५० खारेज गरिएको छ ।

(२) नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०५० बमोजिम भए गरेको सम्पुर्ण काम कारबाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०५० बमोजिम नियुक्त वा मनोनयन भएका आजीवन सदस्य बाहेक उपकुलपति र सचिव तथा सभाका सदस्य, परिषदका सदस्य यो ऐन प्रारम्भ भएपछि स्वतः पदमुक्त हुनेछन् ।

(४) नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०५० बमोजिमको नेपाल राजकिय प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई निजहरूको योग्यता, अनुभव, कार्य विशिष्टता सहितको आधारमा र निजहरूको रुची अनुसार नेपाल सरकारले प्रज्ञा प्रतिष्ठान, नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान तथा नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान अन्तर्गत रहने गरी तोक्नेछ ।

(५) नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानको नाममा रहेको चल अचल सम्पति, लेनदेन कारोवार, ऋण, धन लगायतका अधिकार तथा दायित्वहरू नेपाल सरकारले प्रज्ञा प्रतिष्ठान, नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान र नेपाल संगीत तथा नाटय प्रज्ञा प्रतिष्ठानमा रहने गरी तोक्नेछ ।

♣अनुसूची
(दफा ३१ सँग सम्बन्धित)
<u>शपथ</u>

म................................ मुलुक र जनताप्रति पूर्ण वफादार रही सत्यनिष्ठापूर्वक प्रतिज्ञा गर्छु/ ईश्वर/ देश र जनताको नाममा शपथ लिन्छु कि नेपालको राजकीय सत्ता र सार्वभौमसत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको नेपालको संविधानप्रति पूर्ण बफादार रही .... पदको कामकाज प्रचलित कानूनको अधीनमा रही, कसैको डर नमानी, पक्षपात नगरी, कसैप्रति पूर्वाग्रह वा खराव भावना नलिई, इमानदारीसाथ गर्नेछु र आफ्नो कर्तव्य पालनाको सिलसिलामा आफूलाई जानकारी भएको कुरा म पदमा बहाल रहँदा वा नरहँदा जुनसुकै अवस्थामा पनि प्रचलित कानूनको पालना गर्दा बाहेक अरु अवस्थामा कुनै किसिमबाट पनि प्रकट वा संकेत गर्ने छैन ।

मिति :-...........................
नाम :-............................
सही:-

♣ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।